AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2010 / 23 • Ekim 2010

TÜRKİYE-ERMENİSTAN PROTOKOLLERİ: BİRİNCİ YIL

Ömer Engin LÜTEM

Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişkileri kuran ayrıca iki ülkenin işbirliği alanlarını ve bu işbirliğini gerçekleştirmek için gerekli örgütlenmeyi saptayan iki protokol geçen yıl 10 Ekimde Zürichte imzalanıştı. Ne var ki iki taraf ta kendilerine özgü nedenlerle protokolleri onaylamadı, sonuç olarak protokoller uygulanamadı. Türkiyenin nedeni Azerbaycan ile olan yakın ilişkileridir. Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normale döndüğü bir dönemde Azerbaycan ile Ermenistan arasında anlaşmazlığın sürüp gitmesi Azerbaycanın aleyhinedir, zira Türkiye ile sorunlarını çözümlemiş bir Ermenistanın Azerbaycana taviz vermesi düşünülemez. Bu da Karabağ sorunun çözümlenmeyeceği ve Azerbaycan topraklarının, en azından bir kısmında Ermeni işgalinin süreceği anlamına gelmektedir. Türkiye bu nedenle Azerbaycan topraklarındaki işgalinin sona ermesinden sonra protokolleri uygulayacağını belirtmiş, sonraları bu tutumuna bir esneklik getirerek Karabağ ve diğer sorunların çözümü yolunda önemli bir adım atılırsa, protokolleri uygulamaya konacağını bildirmiştir. Ermenistanın protokolleri onaylamamasının nedeni ise Türkiyenin yukarıda açıklamaya çalıştığımız tutumudur. Ermenistan, Türkiyenin protokoller için önkoşul (Karabağ Sorumu) ileri sürdüğünü belirterek protokollerin onay işlemini durdurmuştur. Diğer yandan Ermenistan Anayasa Mahkemesi, protokollerin bazı hükümlerine getirdiği yorumlarla, bunları değiştirmiştir. Bu yorumlardan birincisi Ermenistanın soykırım iddialarını görüşmesi hatta incelemesinin Bağımsızlık Bildirgesine aykırı olduğudur. İkincisi ise birinci protokol iki ülke sınırının tanındığını teyit etmişken Ermenistan Anayasa Mahkemesi bu tanımanın sadece sınırı geçiş işlemleri için olduğunu belirtmesi ve böyle yapmakla hukuki değil bir tür fiili tanıma yapmış olmasıdır. Sonuç olarak Türkiye için protokollerin onaylanması ve uygulanmasının önünde üç engel vardır. Karabağ ve ona bağlı sorunlar, soykırım konusunun ele alınmaması ve Türkiye Ermenistan sınırının, diğer bir deyimle Türkiyenin toprak bütünlüğünün, açık ve seçik bir şekilde tanınmaması. Halen bunlardan birincisinin, Karabağ Sorununun, üzerinde durulmaktadır. Minsk Grubu eş başkanların aracılığıyla Ermenistan ve Azerbaycan arasında yoğun temaslar sürdürülmüş olmakla beraber yaklaşık 15 yıldır Karabağ Sorunun çözümü için hemen hiç sonuç alınmamıştır. Bunun başlıca nedeni Karabağ bölgesinin gelecekte statüsünün ne olacağı üzerinde anlaşılamamasıdır. Azerbaycan, Sovyetler Birliği zamanında olduğu gibi, Karabağın özerk bir bölge olarak kendisine bağlı kalmasında ısrar etmektedir. Buna karşın Ermenistan bu bölgenin bağımsız bir devlet olması gerektiğini belirtmektedir. Herkes, böyle olduğu taktirde, bir süre sonra Karabağlı Ermenilerin bir plebisitle Ermenistana bağlanacağını bilmektedir. Sonuç olarak, Minsk Grubu eş başkanlarının her toplantı için yaydıkları iyimserlik havasına ve son zamanlarda Rus

Devler Başkanının da arabulucu olarak devreye girmesine rağmen Karabağ Sorunu yerinde saymaktadır. Karabağ sorunu çözümlenir veya çözüm yoluna girse Türkiye protokolleri derhal onaylayıp uygulamaya koyduktan sonra Ermenistanla olan sınırını açacak mıdır.? Daha Karabağ sorunun çok büyümediği ve Azerbaycan topraklarının işgal edilmediği bir dönemde, 1991 yılı sonunda Türkiye Ermenistanın bağımsızlığını tanımış, ancak diplomatik ilişki kurmak için, sınırların tanınmasını koşulunu ileri sürmüş ayrıca soykırım iddialarına da bir çözüm getirilmesini istemişti. Bunca yıldan sonra Türkiyenin tutum değiştirerek soykırım iddialarını veya sınırın tanınması konularını bir yana bırakıp, sadece Karabağ sorunu konusunda olumlu gelişmelerle yetinip sınırı açmasını beklemek doğru değildir. Kısaca, Ermenistan ile ilişkileri normalleştirmeye giden yolda, Karabağın sorunun çözümü bir aşamadır, yol bundan sonra da devam edecektir.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "TÜRKİYE-ERMENİSTAN PROTOKOLLERİ: BİRİNCİ YIL." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2010 / 23. Ekim 11. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/TURKIYE-ERMENISTAN-PROTOKOLLERI-BIRINCI-YIL

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır